

УДК 821.161.2–12.09”19”Л.Українка

«А ЙІ, ЗДАЄТЬСЯ, ПРИЗНАНО ЗА МІЙ ШЕДЕВР...»

Богдана Присяжна

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університеська, 1, Львів 79000, Україна*

Статтю присвячено сторіччю з часу написання драми-феєрії «Лісова пісня».

Авторці «Лісової пісні», мабуть, пощастило найбільше, її драма-феєрія, написана влітку 1911 року, «дає ось уже стільки дорогих років радості відкриття неповторного світу української міфології, природи, звичаїв, самої душі народу!» [3, с. 51]. А з усіх драматичних творів має чи не найбільшу кількість постановок. Без перебільшення: чи не кожний діючий театр (і не лише в Україні) вважає за велику честь внести її до свого репертуару. У «Літописі вистав і фільмів за творами Лесі Українки», вміщеному у книжці Б. Зюкова «На сцені й екрані – Леся Українка», до 1987 року «Лісова пісня» значиться 71 раз. Тільки на заньківчанській сцені було аж чотири режисерські прочитання: у 1946, 1952, 1955 і 1983 роках. Корінні львів'яни ще пам'ятають «Лісову пісню» у постановці режисера Алли Бабенко, і Мавку Лариси Кадирової...

Від часу написання цього геніального твору була ціла повінь статей, монографій, дискусій. Публікації ХХІ ст. вирізняються у цій площині сарказмом. Невже мистецтво стоїть перед альтернативою: бути чи не бути?

Та маємо цікаві спостереження у працях Євгена Маланюка, Миколи Зерова, Ігора Качуровського. А вони аж ніяк не застаріли. Принаймні, залишили нащадкам «відбитку подій і думок певного періоду» Лесиної епохи.

Своє вагоме слово про драматичну спадщину Лесі Українки сказала й Ліна Костенко. Власне аналізу драматургії пресвятила свою вступну статтю «Поет, що ішов сходами гігантів» [3, с. 5–58]

«Трудна рада ще й тому, що живемо в умовинах зрушення всіх ієрархій, в тім також ієрархії духовних вартостей, в умовах загублення критеріїв і упадку творчого інстинкту в мистецтві. Трудно промовити до оглушених і наркотизованих, бо часом таке заняття нагадує розмову про летунство з людьми, що взагалі не уявляють, як можна літати», [4] – сказав свого часу Євген Маланюк, сучасник Лесиної доби. Ці слова адресуємо новітнім літературним критикам, які не бажають говорити про мавок і русалок чи роздумувати про щастя і зраду. Не прагнуть вони почути і той перший екологічний зойк, першу пересторогу і перше благання: «Не рубай!» А тим паче, повірити, що «німого в лісі в нас нема

нічого...». Леся Українка геніально і, на жаль, трагічно передрікає Чорнобиль – законнонароджене дитя української «бездомності», її «тріумф» під саркастичну гру першотравневих сопілок на Хрещатику. Воістину, за Ф. Ніцше: «народження трагедії з духу музики» – стверджує Ярослав Козьмук. Та що їм до того? Їх здебільшого цікавить інтимне, особисте. Останні лесезнавчі дискурси просто не витримують ніякої критики і закономірно викликають огиду та справедливе обурення громадськості за свідоме приниження людської гідності. Для цих дискурсантів нагадаємо бодай одне Лесине одкровення з листа до Осипа Маковея 1893 року [5, т. 10, с. 154–155].

«Невже справді ми, поети (даю собі се ймення з дозволу критиків), мусимо жити завжди “на розпутті великому” і віддавати людям на осуд – скажу навіть, на поталу – не тільки свої думки й роботу, а навіть все життя. Не знаю, як для кого, а для мене та хвилина, коли б я побачила свою докладну біографію в друку, була б найприкрішою хвилиною мого життя, дарма що в моїй біографії не знайшлось би нічого ні особливо цікавого для людей, ні надто ганебного для мене самої». І ще одна незаперечна істина: Леся Українка послідовно обстоювала право людини «боронити свою душу й серце, щоб не вривалися туди силоміць чужі люди, немов у свою хату, принаймні поки живе господар тієї хати». Та й не в характері Лесі було інтимні речі розкривати.

«Нашій літературі багато чого бракує, але найбільше бракує доброї і талановитої критики» [5, с. 150].

«Їм байдуже. В полоні літературознавчих “пристрастей” фантазують собі і сліпнуть у сонцезахисних окулярах. А нам прикро, що «сучасникам не вистачило духовних діоптрій, щоб осягнути велич цього поета» [3, с. 58].

А тепер, без зайвих слів, прислухайтесь, як драматург нової генерації протиставила натовпу хижих і лукавих фарисеїв свій заповіт:

Ні! Я жива! Я буду вічно жити!
Я в серці маю те, що не вмирає.

Ще 100 років тому, їдучи Мармуровим морем до Царєграда, щоб звідти простувати «на тихі води, між мир хрещений», писала переважно листи. Але тяжка недуга дедалі частіше заважала їй навіть у цьому ділі. Хоча 20 червня 1911 року Леся написала до сестри Ольги листа, де, між іншим, було й щось оптимістичне і радісне: «...учора було велике “событие” – я пішла в театр! (Літ з 5, либонь, не бувала, коли не лічити школи Лисенка торік). Се тому, що заїжджа трупа російська (дуже порядна) ставила “Антигону” Софокла, а я маю пасію до сих матерій. Враження було прекрасне, але я все ж утомилась і трошки чучвірила цілий день...» [5, т. 12, с. 354].

А 29 липня повідомляла вже з Кутаїсі, що «написала драму-поему в 3-х діях “Лісову пісню” днів за 10 з якимсь таким імпетом, що не могла вночі спати, а вдень їсти... Як її скінчила, то таки трохи послабувала – була температура 38 градусів і чималий занепад сили... І не писати ніяк не могла, бо такий уже був непереможний настрій...»

А ще якось щиро зізналася мамі: «А я таки сама “неравнодушна” до сеї речі, бо вона мені дала стільки дорогих хвилин екстазу, як мало яка інша.

Мені здається, що я просто згадала наші ліси та затужила за ними. А то ще я й здавна тую мавку «в умі держала», ще аж із того часу, як ти в Жабориці мені щось про мавок розказувала, як ми йшли якимсь лісом з маленькими, але дуже ряними деревами. Потім я в Колодяжному в місячну ніч бігала самотою у ліс (ви того ніхто не знали) і там ждала, щоб мені привиділася мавка. І над Нечімним вона мені мріла, як ми там ночували – пам’ятаєш? – у дядька Лева Скулинського... Видно, вже треба було мені її колись написати, а тепер чомусь прийшов “слухний час” – я й сама не збагну чому. Зачарував мене сей образ на весь вік...» [5, т. 12, с. 378–379]

18 жовтня 1912-го в листі до сестри Ольги просила:

«Якщо були які рецензії де на “Лісову пісню” або, може, будуть на “Камінного господаря”, то будьте добрі, зберіть їх для мене.

... Я сама ніколи не маю певної думки про своє писання: поки пишу, то мені здається, що варто писати (інакше кидаю), а як скінчу, то ніколи не знаю, чи варто його друкувати. Я і про “Лісову пісню” думала, що всі тільки сміятимуться з сеї “старомодної романтики”, а її, здається, признано за мій шедевр» [5, т. 12, с. 414].

У листі до Ольги Кобилянської, навесні 1913-го, розмірковуючи про написане, зауважить дві речі: “Лісову пісню” і “Камінного господаря” (“люди кажуть, що то найліпше з усього; бо хтось не “горить” тепер так, як горів над тими двома драмами”)). Але сподівається, «що вернуться ще дні праці і ночі мрій...», що закінчить те, що почала, і вдається до легшої, прозової роботи.

«Хоча мої критики і не славлять моєї прози, ну, та все ж воно, може, буде “корисне”, а я так мало корисного написала у своєму житті», – зізнається щиро. І щораз більше отворює свою душу, ніби відчуває конечність «права» лікуватись. Кожна хвилина стояння тепер тяжка. І водночас, у листі до матері – Олени Пчілки – призначає собі роль режисера чи театрального критика і роздумує уголос, як краще ставити короткі речі.

«Я думаю, що для малої сцени та “інтимної постановки” відповідальнішою була б “Йоганна”. Ся річ власне для великої сцени не годиться, бо вимагає не так ефектної, як тонко нюансированої гри “не в далеком расстоянии” від глядачів і може тільки виграти від тіснішої зали і сцени...» [5, т. 12, с. 453].

Подумки переноси́ся на вулицю Леся Курбаса у Львові. В уяві домальовую Лесиного «Камінного господаря». І чую: «...ся драма повинна була нагадувати скульптурну групу – такий був мій замір, а про виконання судити не можу» [5, т. 12, с. 461].

Дуже б хотілося, щоб і курбасівці теж почули Лесин голос крізь віки. І разом зі мною заново перечитали листа, якого вона написала О. Кобилянській 20 квітня, за якихось три місяці до свого земного кінця. У цій скарбниці думок, у цьому листі – усі ключі до вашого сценічного успіху. Сподіваюся, ви «розумієте сеє». Ну, й годі коментарів!

Кажуть, слово – як птах і меч. «Лісова пісня» в «одежі слова» почувається птахом, який летить над людськими душами, обіймає світ і все наvertsає на краще, об’єднує, гармонізує.

«Старомодна романтика?» Ні! Шедевр! Творчий вінець і олімпійство водночас.

Та воістину пророчі слова: «В нашій літературі драматичній нема нічого сильнішого і навіть сценічнішого» понад «Камінного господаря» та «Лісову пісню» [1, с. 176].

«Вистачає сказати, що її драми, драматичні поеми й діалоги не поступаються найкращим творам тієї доби, себто драматургії Оскара Вайльда і Габрієля д'Аннунціо, Генріка Ібсена і Кнута Гамсуна, Моріса Метерлінка та Антона Чехова» [2, с. 32].

«Якби Леся була не українською, а російською письменницею, то, правдоподібно, її, а не Чехова, шанували б і цінували по всьому світу як творця модерної драми. Про це подбали б представники російської еліти» [2, с. 47].

Список літератури

1. *Зеров М.* До джерел. Історично-літературні та критичні статті / М. Зеров. – Стейт Каледж, Па : Вид-во «Життя і школа», 1967. – С. 149–186.
2. *Качуровський І.* Променисті силуетки: лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки / І. Качуровський. – Мюнхен, 2002. – С. 31–72.
3. *Костенко Л.* Поет, що ішов сходами гігантів / Ліна Костенко // Українка Леся. Драматичні твори / Леся Українка. – К. : Дніпро, 1989. – С. 5–58.
4. *Маланюк Є.* Книга спостережень. Проза. (До роковин Лесі Українки (13.ІІ.1871)) / Є. Маланюк. – Торонто; Онтаріо : Вид-во «Гомін України», 1962. – С. 91–102.
5. *Українка Леся.* Збір. творів : у дванадцяти томах. – К. : «Наукова думка», 1978–1979. – Т. 10–12.

«AND SHE SEEMS TO BE RECOGNIZED LIKE MY MASTERPIECE...»

Bohdana Prisyazhna

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv 79000, Ukraine*

The article is dedicated to the centenary since writing the drama extravaganza “The forest song”.

«А ЕЕ, КАЖЕТСЯ, ПРИЗНАЛИ ЗА МОЙ ШЕДЕВР...»

Богдана Присяжна

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, Львов 79000, Украина*

Статья посвящена столетию со времени написания драмы-феерии «Лесная песня».

Стаття надійшла до редколегії 03.02.2011
Прийнята до друку 10.03.2011

